

delata fuit, episcopus reposuit Fratrem Bonaventuram vocatum non fuisse, et se non habuisse intentionem illos ordines conferendi, ideoque ordinationem esse nullam. Proposito itaque dubio: « An ordines exorcistatus et acolythatus modo, quo supra, suscepti a Fratре Bonaventura a Ruffano sint reiterandi in casu »; S. C. reposuit die 3 Aug. 1794: « Praevia poenitentia salutari imponenda per Superiores Ordinis, reiterandos esse sub conditione ».

980. De Lugo, *l. c.*, admittit cum Vasquez, *Disp. CXXXVIII, cap. VII, n. 86*, conditionatam ministri intentionem licitam esse in ordinatione personae determinatae ex causa gravissima, e. g. si aliquis, simulans se alium, petat ordinari, cum multum referat eum non ordinari; tunc enim, verificata simulatione et identitate personae, minister posset declarare se non habuisse intentionem ordinandi, atque ita ordinatio haberetur tamquam nulla et gravissima incommoda evitarentur. Sed haec non carent difficultate.

981. Ex dictis intelligitur quid juris de validitate ordinationis cum errore personae, idest si minister eum cui manus imponit et porrigit instrumenta, putat esse Titium, dum est Sempronius. Nam si minister habet, prouti habere debet, absolutam intentionem ordinandi personam praesentem, quaecumque ea sit, ordinatio valet, ut patet. Si e contrario minister expresse et positive vult nullum alium ordinare praeter Titium, ordinatio est nulla, quia minister in casu non habuit intentionem ordinandi illum qui manus impositionem recepit et instrumenta tetigit. Pro aliis sacramentis valet eadem theoria: tantum in matrimonio praesumptio est contrahentem intendisse non personam praesentem, quaecumque ea sit, sed nominatim personam cum qua de matrimonio ineundo egit et sponsalia contraxit, et cum qua nuptias inire putabat (1).

982. Concludimus notantes differentias inter intentionem subjecti et intentionem ministri, necessariam pro validitate ordinationis, aliorumque sacramentorum. Nam in primis ex parte subjecti, praeter actualem et virtualementem, sufficit

(1) Vide nostrum *Tractatum canonicum de matrimonio*, n. 784.

etiam mere habitualis intentio, ut explicavimus *n. 625 sequ.* E contrario ex parte ministri requiritur actualis vel virtualis. Praeterea verius valet sacramentum baptismi, confirmationis et ordinis, si subjectum fecte accedit, volens sacramentum, idest materiam et formam positam a legitimo ministro cum debita intentione, sed nolens effectum sacramenti (*n. 641 sequ.*). E contrario ex parte ministri requiritur ut non solum serio ponat ritum externum sacramentalem, sed insuper ut hunc ritum serio ponens, intendat facere quod facit Ecclesia. Nec mirum: nam minister, ut valide conficiat sacramentum, debet, dum verba rebus conjungit, agere tamquam *minister Christi*, seu uti potestate a Christo communicata; et ideo in eo requiritur intentio saltem faciendi quod facit Ecclesia Christi; in qua continetur intentio agendi ut minister Christi (1). Haec autem ratio non valet pro subjecto ita ut in ipso sufficiat, Christo D. sic volente, intentio quoque habitualis recipiendi sacramenti, etiam cum voluntate non recipiendi sacramenti effectum qui producitur ex opere operato ab ipsomet sacramento.

Huc usque de ministro sacrae ordinationis.

SECTIO II

De materia et forma sacrae ordinationis.

983. Ideo de materia et forma una simul agimus sub hac sectione, quia cum verba quae formam constituunt, pronuntientur a ministro super materiam quae ponitur, determinata materia unius ordinationis, facile intelligitur quae sit forma, et viceversa. Videndum igitur est inter omnes ritus quibus sacra ordinatio perficitur, quinam sint essentialia ita ut materiam et formam constituent. Antea vero nonnulla breviter praemittenda sunt de ritibus sacrae

(1) Vide bene admodum Franzelin, *De sacram. in gen., thes. XVI.*

ordinationis in genere ex tractatibus dogmaticis de sacramento ordinis, et de sacramentis in genere; deinde ritus singulorum graduum clericalium expendemus.

Articulus I

De ritibus sacrae ordinationis in genere.

984. Observationes generales praemittendae circa ritus sacrae ordinationis sequentibus continentur:

1° Quod attinet ad eorum originem, in primis quoad ordines hierarchicos dicimus eorum ritus essentiales, seu materiam et formam, esse divinae immediatae institutionis. Nam demonstravimus *n. 31, 40*, Christum D. instituisse et quidem immediate tres primas ordinationes, sicuti quaelibet alia sacramenta: atqui instituere aliquam rem significat instituere essentialia saltem illius elementa (1). Quaestio autem est inter theologos quomodo nam Christus D. materiam et formam harum ordinationum instituerit, utrum in genere tantum, an etiam in specie; quam quaestionem breviter evolvimus.

985. Plerique (2) putant Christum D. voluisse ut ordines hierarchici conferrentur per impositionem manuum, et per verba exprimentia potestatem ordinis quae datur, relicto Ecclesiae munere haec verba determinandi. Hinc materia ordinationis non potest esse nisi una in omnibus locis et temporibus, idest impositio manuum; forma autem potest esse diversa, dummodo quaelibet exprimat potestatem ordinatione datam. Et quoniam Ecclesia nil potest in *substantiam sacramentorum*, uti docet Conc. Trid., *sess. XXI, cap. II*, proinde Ecclesia nequit declarare nullos ordines hierarchicos, si collati sunt manuum impositione ac verbis satis exprimentibus potestatem, licet aliis a determinatis ab ipsa; et viceversa nequit validos declarare ordines hierar-

(1) Franzelin, *De sacram. in gen., Thesis V.*

(2) S. Thomas, 3 p., q. 60, a. 7; S. Alph., VI, n. 12, plures alios citans, *probabilius*. Benedictus XIV, *De syn., VIII, X, n. 40*, huic favet sententiae; Palmieri, *De Rom. Pont., Proleg., § 15, in scholio, n. 3.*

chicos, si aliter collati sunt. Quatenam vero verba satis expriment potestatem ordinis qui confertur, ex nihilo melius colligi potest, quam ex facto Ecclesiae.

986. E contrario non pauci eximii theologi (1) censent Christum D. voluisse tantum ut ordines hierarchici darentur *per signa et verba exprimentia potestatem*, relicta Ecclesiae ampla facultate determinandi tum signa tum verba; et signis ac verbis ab Ecclesia determinandis adnexam voluisse vim conferendi gratiam et imprimendi characterem. Hinc Ecclesia potest determinare pro uno loco unum signum et aliqua verba, e. g. pro Ecclesia Orientali impositionem manuum ac relativa verba, et pro alio loco aliud signum aliaque verba, e. g. pro Ecclesia Latina traditionem instrumentorum ac relativa verba; ita ut ordines collati Orientalibus ritu Latino ac viceversa sine apostolico indulto sint non solum illiciti, sed etiam invalidi, licet de facto Ecclesia statuerit esse tantum illicitos, ut diximus *n. 909*. Item Ecclesia potest pro eodem loco prius determinare unum signum et aliqua verba, e. g. in Ecclesia Latina manuum impositionem cum relativis verbis, deinde aliud signum aliaque verba, e. g. instrumentorum traditionem cum relativis verbis; ita ut ordines collati antiquo ritu per solam impositionem manuum cum relativis verbis sint non solum illiciti, sed etiam invalidi. Eodem jure Ecclesia potest etiam pro eodem loco et tempore constituere ut signa ac verba a se determinata sint inefficacia, nisi minister aut subjectum aliquas praetulerit condiciones (*n. 170, 179*).

Notandum vero est non omnes fautores hujus sententiae admittere quod Ecclesia posset ritus sacramenti ordinis efficaces reddere inefficaces pro alio loco, pro alio tempore aut pro personis aliquas condiciones non praesefertibus, quia exinde sequeretur Ecclesiam aliquid posse in substantiam sacramenti ordinis contra doctrinam Tridentini.

(1) Hallier, *p. II, sect. II, cap. II, art. 1, § XXI*; De Lugo, *De sacram. in gen., Disp. II, sect. V*; Bellarminus, *De sacram. ord., cap. IX*; Salm., *De sacram. in gen., cap. IV, n. 48*, aliique. « Ratio unica hujus sententiae est diversitas Ecclesiae Graecae et Latinae in administratione aliquorum sacramentorum, praesertim in ordine »; S. Alph., *l. c.*

987. Nos hanc theologorum controversiam sub iudice relinquimus. Extante autem controversia, putamus haec constitui posse :

988. a) Si impositio manus et verba quae antiquitus certe erant materia et forma, adhuc sunt in ritu ordinationis juxta Pontificale Romanum, putamus ordinationem valere per illam manus impositionem et per illa verba. Nam valde improbabile est Ecclesiam huic materiae et huic formae vim sacramentalem ademisse, tum quia Ecclesia non utitur potestate controversa in re adeo gravissima, tum quia Ecclesia ab his mutationibus abhorret, etiam quando potestate certa potitur. Proinde probandum foret argumentis peremptoriis Ecclesiam id fecisse ; quae argumenta peremptoria non adsunt, prouti ipse doctorum dissensus inferius satis superque ostendet. Ad rem Benedictus XIV, *l. c.* : « Data Ecclesiae facultate de qua est sermo (nempe mutandi materiam sacramenti ordinis), gratis omnino et arbitrario fingitur quod Ecclesia ea usa fuerit. Dicant ubi et quando, quo saeculo, in quo concilio, a quo pontifice facta sit ejusmodi mutatio. Enim vero si Ecclesia ab ordinationis ritu ea ablegasset quae antiquitus fiebant, cogeremur utique affirmare ordinationis materiam et formam fuisse Ecclesiae auctoritate mutatas, novasque antiquis subrogatas. Sed cum omnia quae habentur in antiquis ritualibus perseverent intacta ac sancte et integre etiam nunc peragantur, nemo facile credit illa eadem quae jam pridem satis erant, nunc ad ordinis sacramentum perficiendum amplius non sufficere ». Abs re non erit animadvertere Pontificale Romanum fuisse recognitum et castigatum a Benedicto XIV qui hoc principium tradit.

Eodem modo a materia certa in Oriente jure arguitur ad materiam in Occidente, si idem ritus est in Pontificali Romano ; quia scilicet non est probabile Ecclesiam, usam potestate controversa, diversam materiam pro Occidente statuuisse.

989. b) Si impositio manus et verba quae antiquitus certe erant materia et forma, adhuc sunt in ritu ordinationis juxta Pontificale Romanum, quod tamen deinde aliud quoque signum aliaque verba recenset, putamus hoc aliud si-

gnum et verba ad materiam et formam non pertinere. Nam ex dictis *n. praec.* impositio manus et relativa verba sunt adhuc materia et forma ordinationis : atqui ob rationes supra adductas non est probabile Ecclesiam vim sacramentalem ex toto vel ex parte ademisse impositioni manus cum relativis verbis et tribuisse signo noviter introducto cum relativis verbis.

990. c) Si impositio manus et verba quae antiquitus certe erant materia et forma, adhuc sunt in ritu ordinationis juxta Pontificale Romanum, sed antiquis verbis alia addita sunt satis per se exprimentia collatam potestatem, putamus ordinationem valere quoque per impositionem manus et haec verba noviter addita. Id ultro admittunt patroni primae sententiae qui putant Ecclesiam aliter statuere non posse. Sed etiam patroni alterius sententiae admittere debent Ecclesiam his verbis vim sacramentalem recognoscere, quia secus, vim sacramentalem illis denegans, uteretur potestate controversa in re gravissimi momenti, praesertim si pro validitate ordinationis est communis doctorum consensus.

His criteriis nos inferius materiam et formam ordinationum hierarchicarum in theoria determinabimus.

991. Praeter materiam et formam alii ritus ordinum hierarchicorum sunt institutionis ecclesiasticae. Scilicet est de fide Ecclesiam, salva sacramentorum substantia, posse in eorumdem dispensatione ea statuere vel mutare quae suscipientium utilitati seu ipsorum sacramentorum venerationi pro rerum, temporum et locorum varietate magis expedire judicaverit, ut docet Conc. Trid., *sess. XXI, cap. II*. Hinc idem Concilium, *sess. VII, can. XIII*, in genere damnavit illos qui dixerint receptos et approbatos Ecclesiae catholicae ritus, in solemnibus sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiarum pastorem mutari posse. Hac igitur potestate Ecclesia alios ritus, salva materia et forma, in collatione priorum trium ordinum constituit. Hinc in *sess. XXIII, can. V*, definit : « Si quis dixerit sacram unctionem qua Ecclesia in sancta ordinatione utitur non tantum non requiri, sed con-

temendam et perniciosam esse, similiter et alias ordinis caeremonias, A. S. ».

992. Tandem ritus graduum non hierarchicorum sive essentialia sive non essentialia esse merae ecclesiasticae institutionis palam est, cum ii gradus juxta probabilissimam et vix non certam sententiam ab Ecclesia tantum originem habeant (n. 33).

993. 2° Ex dictis apparet ritus sacrae ordinationis in quocumque hierarchiae ordinis gradu esse sedulo servandos, ita ut sine piaculo negligi non possint, cum vel ab ipsomet Christo D., vel ab Ecclesia habente potestatem praescripti sint.

994. In primis sub gravi accuratissime prae ceteris omnibus servandi sunt ritus qui aut certe aut probabiliter sunt materia et forma ordinationis, scilicet ritus impositionis manuum cum relativis verbis, ritus traditionis instrumentorum cum relativis verbis; eorum enim omissio vel substantialis mutatio secumferret ordinationis nullitatem aut dubium de ejus validitate. Hinc Pontificale Romanum in rubrica generali, *De ordinibus conferendis* ab initio: « Advertat diligenter pontifex, cum ordines confert, ne in expressione formarum vel collatione instrumentorum ipsorum ordinum deficiat: frequenter Pontificale respiciat et mature procedat. Moneat ordinandos quod instrumenta in quorum traditione character imprimitur, tangant... ».

995. Candidatus igitur instrumenta tangere debet physice. Nonnulli putant ordinationem valere, si aliquo signo sensibili indicaverit se acceptare instrumenta tradita, etsi eadem physice non tetigerit (1); dum communior sententia exigit pro ipsa ordinationis validitate physicum contactum (2). Proinde si candidatus moraliter tantum instru-

(1) Albertus Magnus, in 4, dist. 24, art. 34, ad 2; Vasquez, *Disp.* 248, cap. II, n. 6; Layman, V, IX, V, n. 4; Pirhing, I, XVI, n. 2; Engel, I, XI, n. 10; Diana, p. III, tract. IV, resol. 185, eorumque sententiae favere videtur responsio S. R. C. diei 3 Dec. 1661 (n. 1084). Vide folium S. C. C. in *Santandriensi, Dubium ordinationis*, 28 Maii 1796.

(2) S. Alph., VI, n. 743; Salm., l. c., n. 14 sequ.; Scavini, III, n. 705. S. Thomas, in 4, dist. 24, q. 1, art. 1, quaestio n. 5, ad 3um, incertus haeret.

menta tangeret, ordinatio foret dubia, nec grave peccatum per se deesset. At ordinatio foret certe valida juxta omnes et etiam fortasse sine gravi culpa, si candidatus eadem tangeret una manu sinistra, etsi chirothecis obiecta, aut medio aliquo velo (1).

Alia dubia de mutatione substantiali necne in traditione instrumentorum pro nonnullis ordinibus in particulari infra de singulis ordinationibus agentes exponemus.

996. Impositio autem manuum in ordinationibus hierarchicis fieri debet tactu corporali ad praescriptum Pontificalis Romani et Gregorii IX, in *cap. ult., De sacramentis non iterandis*, excepta manuum extensione in ordinatione presbyterorum, quae tamen est continuatio primae impositionis (n. 1061). At si episcopus manum extendens super ordinandum ejus caput non tangeret, non foret mutatio substantialis et ordinatio valeret; nam ritus *impositionis* manuum verificatur, et nullo jure evincitur contactum physicum esse de essentia ordinationis (2). Neque objicias, omissio tactu corporali, impositionem manuum supplendam esse absolute, ut tradit Gregorius IX, l. c.; nam id probat tantum tactum physicum esse sub gravi servandum. Multo magis valeret ordinatio, si episcopus tangeret caput ordinandi coopertum pileolo, aut coma adscititia etc.; quo in casu nec manuum impositio supplenda est, quia tactus physicus aliquo modo adfuit. Huc spectat responsio S. C. S. Officii diei 22 Jan. 1890. Nam Vicarius Apostolicus Chan-Tong sequentia exposuit: « Me in Europa commorante, duo sacerdotes hic sunt consecrati. Ad Sinas reversus casu comperi tum episcopum tum sacerdotes assistentes, manus imponentes, caput consecrandis minime corporaliter, sed solummodo pileolum tetigisse (3). Quapropter eos ad episco-

(1) S. Alph., l. c.; D'Annibale, III, § 150, not. 5; Scavini, l. c.; Salm., l. c., n. 19; De Lugo, *Resp. Mor., lib. I, dub. I, n. 8*. Vide citatum folium S. C. C.

(2) Pavone, *Spicilegio canonico-morale etc.*, § 205.

(3) In collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1205, ex qua hanc responsionem desumimus, legitur in nota: « Hujusmodi pileolos missionarii in Sinis gestare solent quotiescumque Missam celebrant, sacramenta admi-

pum statim remisi qui suppleret omissum. Nunc quaeritur utrum sufficiat unum episcopum (absque sacerdotibus) solam manuum impositionem supplere, uti factum est, an potius pars tutior sit sequenda et totus ritus reiterandus sit et a quo episcopo ». S. C. reposuit: « Cum in prima ordinatione contactus physicus non defuerit, acquiescat ».

997. Quaenam mutatio in forma ordinationis sit substantialis, quaenam accidentalis, desumatur ex regulis generalibus circa mutationem in forma sacramentorum: et infra plures casus pro singulis ordinationibus expendemus.

998. Quod si ritus certe vel probabiliter essentialis fuit omnino praetermissus aut modo dubio positus, quaeritur utrum tota ordinatio repeti debeat, an solus ille ritus, juxta principium traditum ab Innocentio III in *cap. 1, De sacramentis non iterandis*: « Cautè supplendum quod incaute fuerit praetermissum »; vel ut ait Gregorius IX in *cap. ult. ejusd. tit.*: « Cautè supplendum quod per errorem extitit praetermissum ». Distinguendum est.

999. Si hic ritus est unica illius ordinationis materia ac forma, integra ordinatio repetenda est, vel absolute si nullitas ordinationis certa est, vel sub conditione, si aliquantisper dubia: quod verum esse non solum de consecratione episcopali et de ordinatione presbyterali, sed etiam de omnibus aliis ordinationibus, recte docet S. Alph., *l. c.*, contra Salm., *l. c.*, n. 32. Diximus *aliquantisper dubia*, quia quando agitur de validitate ordinationis, praesertim presbyteratus et episcopatus, non tutior tantum, sed tutissima via in praxi tenenda est. Proinde donec validitas non sit moraliter certa, ordinatio repeti potest et debet sub conditione, sicuti sacramentum baptismi. Imo De Lugo, *Resp. Mor., lib. I, dub. 33*, docet, quod esto quis quiescere posset in prima ordinatione propter aliquam sententiam aestimatam moraliter certam, tamen non peccabit, si stante sententia opposita aliorum pro nullitate sacramenti « ad majorem animi quietem iterum sub conditione ordinetur,

nistrant, vel alias sacras functiones peragunt. In ordinatione duorum sacerdotum de quibus agitur, pileolus super eorum capita inadvertenter relictus fuerat ».

quod etiam episcopus licite in gratiam ejus poterit facere ». Et idem sentit Croix, n. 2145, cum Gobat, nec S. Alph., *VI, n. 751*, dissentit.

1000. Si e contrario materia et forma ordinationis, saltem juxta probabilem sententiam, est multiplex, subdistinguendum est. Si defectus est in omnibus illis partibus essentialibus quae materiam et formam constituunt, integra ordinatio repetenda est absolute vel sub conditione, uti supra. Si autem defectus est in una tantum parte, communiter traditur haec regula: Integra ordinatio est repetenda, si defectus est in parte anteriori; solus ritus defectuosus est supplendus, si defectus est in parte posteriori (1). Sed haec regula nequit omnibus casibus applicari, et ideo hanc aliam potius statuimus: Solus ritus defectuosus supplendus est vel absolute vel sub conditione, si, hoc supplementoposito, ordinatio certe valida est in omnium sententia; secus, integra ordinatio est repetenda vel absolute vel sub conditione. Haec ex dicendis clariora erunt.

Utrum vero haec ordinatio sub conditione, aut supplementum fieri debeat statutis jure temporibus pro ordinatione, vide n. 47.

1001. Praeter ritus certe aut probabiliter essentielles, sunt etiam in sacra ordinatione alii ritus, qui servandi sunt sub gravi, salva ordinationis validitate. Quinam ex his ritibus non essentialibus urgeant sub gravi, quinam sub levi, non potest regula generali determinari; infra de singulis id adnotabimus. Interim episcopus omnes accurate servet, sed in hac re dari posse parvitatem materiae, non est dubium. Si ritus omissus vel modo dubio positus est in *re levi*, supplendus non est et multo minus ordinatio repetenda. Si est in *re gravi*, ordinatio non est repetenda, sed ritus est supplendus. Si clericus ante hoc supplementum in ordine solemniter ministrat, non fit irregularis, quia ordinatio est valida, sed peccat mortaliter (2). In dubio autem etiam serio ac probabili utrum talis ritus fuerit praetermis-

(1) S. Alph., *l. c.*, n. 758; Salm., *l. c.*, n. 31 aliique passim.

(2) S. Alph., *VI, n. 758*; Suarez, *De censuris, disp. XLII, sect. IV, n. 12*; Schmalz., *V, XXVIII, n. 13*.

sus necne, necesse non est eum supplere sub conditione (1); item in dubio utrum mutatio quae in eo ritu accidit fuerit accidentalis vel substantialis.

1002. In genere autem quando suppletur ritus aliquis ordinationis, curandum est, si fieri potest, ut id fiat ab eodem episcopo ordinante vel ab eodem episcopo consecrante, assistentibus duobus episcopis, si agitur de consecratione episcopali, ex *cap. 1, De sacra unctione* (2). Insuper defectus publicus publice, occultus occulte suppleatur, ad vitandum scandalum (3).

1003. 3° Forma autem ut diximus, debet pronuntiari supra materiam praesentem. In sacramento eucharistiae requiritur praesentia *physica*; idest panis et vinum debet esse actu praesens, quando sacerdos verba formae pronuntiat. In aliis sacramentis sufficit praesentia *moralis*, ita ut secundum hominum aestimationem forma afficiat materiam, licet haec actu non adsit, quando forma pronuntiatur. Haec autem moralis praesentia habet gradus pro diversitate sacramentorum juxta eorum naturam. Ita in matrimonio, sicut in aliis contractibus, sufficit ut consensus unius ponatur, dum alterius consensus adhuc perseverat, etsi magnum temporis intervallum intercesserit. In poenitentia sufficit illa unio quam exigit actus judicialis inter accusationem et sententiam, quamvis in hoc sacramento distantia non tanta debeat esse, quanta potest esse in iudicio forensi. Tandem in ordine, sicut in baptisate, confirmatione et extrema unctione, passim tradunt auctores majorem unionem requiri, ita ut mora unius orationis dominicae invalidaret sacramentum (4). At haec doctrina rigida videtur, et saltem quoad ordinationem presbyteratus et diaconatus, non omnibus arridet. Ita De Lugo, *De sacramentis in genere, disp. II, sect. V, n. 99*, putat in ordinatione presbyteri impositionem manus ab initio et formam: *Accipe potestatem*, esse unam moralem actionem, et ideo moralem

(1) Salm., VIII, II, n. 26.

(2) Salm., l. c.

(3) S. Alph., l. c.

(4) S. Alph., VI, n. 9.

coexistentiam verificari (*n. 1077*) licet, si plures sint ordinandi, possit esse mora valde notabilis. Vide etiam responsum S. R. C. diei 16 Junii 1837 (*n. 1051*).

In dubio utrum interruptio ordinationem irritam reddiderit necne, consulatur S. Sedes.

1004. 4° Insuper forma in ordinatione pronuntiari debet ab eodem legitimo ministro qui materiam tradit, idest instrumenta porrigit, aut manus imponit. Num ordinatio foret non solum illicita, sed etiam invalida si minister formam pronuntiaret, dum alius materiam poneret? Communiter DD. respondent ordinationem esse nullam, si agitur de majoribus; esse validam, si agitur de minoribus ordinibus; et ideo aiunt ab archidiacono urceolos et candelabrum cum cereo acolythis tradi (1). Rem melius declarantes dicimus certum esse ordinationem in casu nullam esse, si sermo sit de ordinibus hierarchicis: hinc in concilio Hispalensi *an. 619, can. 5*, declaratur nulla ordinatio unius presbyteri et duorum diaconorum, quia episcopus oculorum dolore detentus manum suam super eos tantum posuerat, et presbyter quidam benedictionem dederat. Quoad ordines non hierarchicos Ecclesia certe statuere potuisset ordinationem in casu valere; id non statuit pro subdiaconatu ex communi sententia; et id statuisse pro ordinibus minoribus, non bene liquet, ac obstat doctrina generalis, nempe Ecclesiam in graduum clericalium institutione imitatam fuisse oeconomiam juris divini. Exemplum allatum ad summum probaret pro acolythatu; sed praeterea juxta Pontificale Romanum candelabrum et urceoli traduntur acolythis ab episcopo, non ab archidiacono. Tantum in prima tonsura verba simul proferunt candidatus, et minister, dum minister illum tondet (*n. 1014*).

1005. 5° At si materia et forma ordinationis asseratur multiplex ac distincta, quod juxta probabilem sententiam evenit in ordinatione acolythi, subdiaconi, diaconi, presbyteri, alia elegans quaestio est quandonam ordo reapse con-

(1) S. Alph., VI, n. 744; Salm., VIII, II, n. 22, cum D. Thoma in *Suppl. g. 38, a. 1, ad 2um*. In genere sacramentum quodlibet irritum est si unus ponit materiam et alter pronuntiat formam, quia hic falsum dicit; e. g. ego te baptizo, dum alius aquam fundit.

feratur. Si ordinatio est ecclesiasticae institutionis, ideoque non imprimens characterem, facilis est responsio: nempe ordo constat duplici potestate distincta, quae confertur distinctis illis ritibus. Proinde, juxta probabilem sententiam, acolythus post traditionem candelabri ante traditionem urceoli, subdiaconus post traditionem calicis vacui cum patena vacua, ante traditionem libri epistolarum, est acolythus et respective subdiaconus ex parte tantum. Nihilominus qui in ordinatione subdiaconatus instrumenta tetigit, non autem librum epistolarum, et deinde ordinem solemniter exercet, e. g. cantat epistolam cum manipulo, foret dubie irregularis (n. 348), cum probabile sit in ordinatione subdiaconatus traditionem libri epistolarum non esse essentialem (n. 1035). Si vero ordinatio est divinae institutionis, ideoque imprimens characterem, doctores dare solent hanc regulam: Character imprimitur, quando pars principalis perficitur, sive in positione sit prior, sive non (1). Si pars principalis non est prior, tunc suspenditur effectus, idest collatio gratiae et impressio characteris, usque dum praecipua perficiatur. Id verificatur in diaconatu juxta plurium sententiam probabilem, qui censent in ordinatione diaconi esse essentialem tum ritum impositionis manuum tum ritum traditionis libri evangeliorum, et hunc esse praecipuum. In hac igitur sententia diaconus post impositionem manuum, ante traditionem libri, nondum habet characterem cum gratia, qui in traditione libri imprimitur, licet et impositio manuum sit de essentia sacramenti. Si vero pars principalis est prior, character cum gratia advenit in animam, quando ipsa pars perficitur; deinde quando ponitur pars minus principalis, sed tamen essentialis, character impressus extenditur ad potestatem quae posteriori illo ritu confertur. Ita rem explicant illi qui probabiliter putant in ordinatione presbyteri essentialem esse et traditionem instrumentorum et ultimam manuum impositionem. Aiunt in traditione instrumentorum imprimi characterem et gratiam conferri; postea in impositione manuum characterem ex-

(1) Salm., VIII, III, n. 33; S. Alph., VI, n. 758.

tendi ad potestatem remittendi peccata, sine qua extensione talis potestas data non foret, sicuti data non erat Apostolis post ultimam coenam, ante *Joan. XX, 22* (n. 1073) (1).

Haec dicta sint ad sententias theologorum quas infra exponemus, intelligendas.

1006. His positis, nos materiam et formam essentialem sacrae ordinationis investigantes ritus singularum ordinationum recensemus. Ritus Ecclesiae Latinae hodie habentur in Pontificali Romano. Sed maxime interest dignoscere etiam antiquas Ecclesiae Occidentalis liturgias quoad sacram ordinationem; ex quibus nostrum Pontificale Romanum conflatum est. Proinde in *Alleg. V* damus antiqua documenta circa ritus ordinationum. Ritus autem Ecclesiae Graecae cum qua aliae Orientales confessiones hac in re convenire solent, nos desumimus ex *Rituale Graecorum* cum commentariis P. Goar, addentes si quae sunt in aliis confessionibus, notabiles differentias.

1007. Etiam Eugenius IV in decreto ad Armenorum instructionem agit de materia et forma sacramenti ordinis, sicuti aliorum sacramentorum: « Sextum sacramentum est ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo; sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenae cum pane porrectionem; diaconatus vero per libri evangeliorum dationem; subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem; et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro vivis et mortuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Et sic de aliorum ordinum formis, prouti in Pontificali Romano late continetur ».

Ad determinandam vim hujus decreti, notandum est illud editum fuisse non a concilio Florentino, sed ab Eugenio IV, in *sess. ult.* ejusdem concilii, pro instructione Armenorum disciplinam Ecclesiae Romanae scire cupientium.

(1) Fagnanus in *comm. cap. 3, De sacram. non iterandis*, n. 21, citans Joannes Andream; Salm., l. c., n. 41; S. Thomas, in 4°, *dist. 24, q. 2, a. 3, ad 2um*.

Proinde historice describit ritus proprios Ecclesiae Romanae, nominatim porrectionem instrumentorum quam Graeci non habent (1). Quod si eandem appellat materiam hujus sacramenti, id facit juxta « communem loquendi modum, quo res in septem ordinibus adhibitae, utpote discrimen uniuscujusque ordinis expressius significantes, communiter vocantur materia sacramentorum » (S. Alph., VI, n. 12 in fine), sive tandem sint materia revera essentialis ac proprie dicta, sive ritualis tantum; et idem dicas de forma. Saltem haec interpretatio decreti Eugeniani probabilis est. Proinde ex eodem decreto quaestio de materia et forma ordinationum dirempta dici non potest.

1008. Igitur Pontificale Romanum in rubrica generali ab initio, *De ordinibus conferendis*, monet: « Ordinandi omnes debent in ecclesia se praesentare cum tonsura, habitu et paramentis ordini suo convenientibus et candelis in manu accensis. Et cum a notario episcopi nominati fuerint, respondeant: *Adsum*, et accedant ad locum ordinationis, secundum ordinem descriptionis. Advertat quoque pontifex, quod si unus tantum sit per eum ad quemcumque ordinem promovendus, illum admoneat et alloquatur non in plurali, ut textus dicit, sed in singulari ». At ordinatio valeret sive episcopus formam in numero plurali pronuntiet pro uno tantum: *Accipite ceroferarium, accipite urceolum, accipite librum epistolarum*, sive illam pronuntiet in numero singulari pro pluribus: *Accipe*, dum omnes simul instrumenta tangunt (2). Pariter quaesitum fuit: « *Amen*, quod Pontificale praescribit respondendum in traditione vel materiae vel sacrorum indumentorum in ordinatione, dicendum est ab ipso ordinando vel ab adstantibus »? S. R. C. die 12 Nov. 1831, ad 5um, reposuit: « Juxta consuetudinem ab ordinando » (3).

Sed jam singulos ritus expendamus, benevolum lectorem exorantes ut Pontificale Romanum sub oculis habeat.

(1) D'Annibale, III, § 91, not. 4.

(2) Pavone, *Spicilegio canonico etc.*, § 205.

(3) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1191.

Articulus II

Materia et forma pro singulis gradibus determinatur.

1009. Juxta Pontificale Romanum episcopus, antequam ordinationibus manum apponat, palam interdicat per unum ex suis sub his verbis: *Reverendissimus in Christo Pater etc.* Quaesitum fuit: « Utrum etiam quando unus in episcopali sacello ordinatur, palam interdicere debeat episcopus per unum ex suis, sicuti habetur in Pontificali Romano: *Ne quis accedat irregularis etc.* »; S. C. R. die 25 Sept. 1852 reposuit: *affirmative* (1). At si non obstante hoc edicto, quis in eodem comprehensus auderet ad suscipiendos ordines, aut etiam primam tonsuram accedere, ordinatio valeret, nisi episcopus non habuisset intensionem ordinandi (n. 970 sequ.), sed est illicita ex parte ipsius promoti, qui dicitur *furtive ordinatus* et incurrit excommunicationem. Olim haec excommunicatio erat latae sententiae et de ea agit Alexander III, in cap. 1, *De eo qui furtive ordines suscepit*, alias quoque poenas recensens; sed hodie in Pontificali Romano excommunicatio est ferendae sententiae (2), et aliae poenae de quibus Alexander III, *l. c.*, obsoleverunt. Sed episcopus posset etiam gravioribus poenis suum edictum communire, e. g. excommunicatione latae sententiae; et tunc *furtive* promotus eo ipso hanc censuram contraheret, et ideo in sacro ordine ministrans fieret irregularis. Quo posito, episcopus posset eum a censura absolvere; ab irregularitate vero, si delictum esset occultum, posset idem episcopus dispensare; secus dispensatio a Sede Apostolica peti deberet. Praeter excommunicationem nonnulli censent *furtive* ordinatum jure communi fuisse ipso facto etiam suspensum ab exercitio ordinis male suscepti ex cap. 2 et 3 *cit. tit.*; sed haec censura, si umquam extitit, nunc certe abrogata est, cum non legatur in const. *Apostolicae Sedis*, licet epis-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1206.

(2) Giraldu, p. I, sect. 867; Thesaurus, *De poenis*, p. II, cap. VII.